

V místech, kde je dnes připomínán Šmerákův mlýn, již jen zasvěcení vzpomenu, že stávala panská železná huť, která byla po roce 1859 adaptována na olejnu a octárnu. Ještě v prvních desetiletích 20. století se tu lisoval řepkový olej, kterým se svítilo na rakouských drahách a v solných dolech ve Věličce. Olejna byla postupně přeměněna na mlýn. Z octárny vznikla skladiště a za socialismu tu byl vepřín JZD. Ale to trochu předbíháme.

Zelenohorskou továrnu na olej měli od majitelů zelenohorského panství pronajatou bratři Eisenschimlové. Jeden z bratrů odešel za první republiky do Ameriky, druhý kvůli matce zůstal v Československu, kde za 2. světové války v koncentračním táboře doplatil spolu s dalšími členy rodiny na svůj židovský původ.

Ještě před 2. světovou válkou objekt olejny zakoupil Josef Šmerák (1889 – 1951), který měl dva syny, Václava a Karla. Zatímco Václav mlel se svým otcem na mlýně v Hutí, Karel byl mlynářem v Novém mlýně

v Klášteře čp. 2. Václav Šmerák převzal po smrti svého otce mlýn v Hutí. Dlouho však nemlynařil. Už v roce 1953 se musel živit jen jako řidič Západočeských pekáren.

Vodní právo měl mlynář k rybníku Huťskému, ale majitelem rybníka byla zelenohorská vrchnost. Rybník je rozdělen tělesem železniční trati na dvě části, jež jsou spolu spojeny klenutým propustkem, takže voda může volně proudit z horní části do dolní. Ještě před 2. světovou válkou se pokoušel pan Plavec, tehdejší majitel zelenohorského panství, vodní nádrž J. Šmerákovi

prodat, ale za 2 miliony ji mlynář nechtěl, a snad ani nemohl, koupit. Za socializace připadl rybník rybářům a panu Šmerákovi zůstalo vodní právo.

Josef Šmerák koupil pozemek i olejnu spolu se skladem řepky a přistavěl budově jedno patro. Vedle olejny vybudoval nový mlýn. Stavba byla hotova v roce 1937, kdy se začalo mlít na zařízení od firmy Prokop Pardubice, která se specializovala právě na mlecí stroje. Jak vzpomínala poslední majitelka mlýna, paní Danuše Šmeráková, veškeré zařízení provozu bývalo z modřínového dřeva.

Šmerákův mlýn ve Dvorci-Hutí

Mlynář Václav Šmerák
(*16.12.1889, +14.1.1951)

Pohřeb V. Šmeráka st.

Obytná budova

Mlýn byl poháněn vodou z hušského rybníka, který napájela řeka Úslava. Voda z rybníka protékala hrází přímo k turbíně. Stará turbína byla v roce 1943 nahrazena novou Francisovou turbínou o výkonu 32 HP. Nebylo-li dost vody, roztáčel mlýnské stroje motor Škoda 19 kW s olejovým spouštěčem. Jednalo se o spuštění kompletní transmise, rozmělnovače na melivo, pracího stroje na obilí s příslušenstvím, jednoduchého šneku na obilí ze silonu dlouhého 10 m. Ve mlýně byly po r. 1943 dvě turbíny, ale mlynář mohl vždy mít spuštěnou jen jednu a to z toho důvodu, aby neohrozil velkou vodou sousední vrčeňské dva mlýny Barochů.

V 1. patře byly 4 mlecí stolice s válci a příslušenstvím na mletí hladké mouky, „šrotovky“, žitné mouky a domítací stolice. Nechyběl loupací stroj „Omega“ s příslušenstvím, kartáčovací stroj „Minerva“ s příslušenstvím, šrotovník „Univerzal“ o průměru kamenů 400 mm, překulovač na obilí, podávací zařízení k reformě se dvěma koši. Dále různé stroje a výtahy, čtyřdílné silo dřevěné o rozměrech 3,5 x 2,7 x 10 m, míchačka na mouku, čtyřdílný rezervoár nad stolicemi, dvojitý nad domílkou, jednoduchý rezervoár nad loupáčkou a jiné. Ve mlýně byl generátor, který vyráběl elektřinu pro potřebu jak ve mlýně, tak v přilehlých obytných a hospodářských budovách.

Olejna, poháněná Francisovou turbínou z roku 1910, byla v provozu do roku 1941, kdy ji Němci zavřeli. Na černo se tu však

ještě v roce 1942 tlačil olej. Jako jedna z mála připomínek stával na půdě obrovský modrý demižon plný řepkového oleje.

Dne 15. srpna 1951 byl na základě rozhodnutí ministerstva průmyslu mlýn převzat do nájmu Hospodářského družstva Blovice. Od 1. ledna 1953 provozovaly mlýn Západočeské mlýny. V roce 1959 byl mlýn definitivně znárodněn. Ve mlýně se mlelo pak už jen do roku 1960. Poté si části olejny a sýpek pronajala mlékárna Dvorec a používala prostory jako sklad obalového materiálu. V roce 1964 byla v mlýnici mísírna krmiv a sklady pytlů. Po roce 1976 a po odvezení mlýnských strojů, byl v objektu sklad potravin pojiždných prodejen.

K mlýnu nepatřily žádné hospodářské pozemky ani se tu nechoval dobytek, jen v době mletí tu po dvoře běhalo 20 kachen a 50 slepic, jejichž počet byl po sezóně snížen na 8 – 10 slepic. Kolem mlýna se rozprostíral pozemek, a to od řeky Úslavy až k obytnému domu v zatáčce silnice ze Srby do Dvorce.

V obytném stavení bydlívala nejen mlynářova rodina, ale také mlynářští pomocníci, a v poválečných letech také nájemníci. Za Josefa Šmeráka byli ve mlýně zaměstnaní čtyři pomocníci. Za Václava Šmeráka už jen jeden.

Ve mlýně platilo nepsané pravidlo, že přesně v 12.00 hodin muselo být jídlo na stole. A ve čtyři odpoledne musela být svatčina. Paní Šmeráková se s mlynářem gurmánem radila o vaření. A ten to pak prý dával v hospodě k lepšímu. Vařila panímáma a zároveň se starala o děti, dům, zahradu a dobytek. Ve mlýně vypomáhala služka, ale za paní Danuše Šmerákové již na mlýně nebyla a dokonce ani za její šva-

grové, která hospodařila v domě, dokud se nevдалa. Pantáta chodíval obléknutý ve světlém oblečení. Nosíval každý den čistou bílou košili, kalhoty, kabát a nikdy nezapomněl na placatici.

„Pantáta býval gurmán, ten rád dobrý, tak se vařilo podle pantáty a největší pochvalou za jídlo bylo, když si povolil opašek. To byl spokojenej.“

Majitelkou domu a po restituci i bývalé provozovny byla až do konce 20. století Danuše Šmeráková (*1926), která svůj život věnovala dětem jako učitelka. Paní Šmeráková se přivdala na mlýn v roce 1949. O svém tchánovi, posledním skutečném pantátovi vypráví jako o velmi dobrém člověku, který se nebál za 2. světové války pomáhat lidem v tísní. Na jedno povolení semlel lidem prý i dvakrát. Často bývaly před mlýnem dlouhé fronty. Častokrát dokonce sjednal posla, aby informoval ostatní mlynáře, když krajem chodila šfára.

■ Vendula Hnojská,
Pivovarské muzeum, Plzeňský Prazdroj

(Výtah z knihy: Hnojská, V. 2011.
Toulky po vodě. Mlýny na řece Úslavě.)

Průkaz totálně nasazeného

Současný stav